

Beszámoló a prágai *Driving forces behind demographic trends in Visegrad countries* konferenciáról

2015. szeptember 10-11. között került megrendezésre a Balassi Intézet prágai Magyar Intézete szervezésében a *Driving forces behind demographic trends in Visegrad countries: The role of migration and family formation* című konferencia, melynek célja a négy visegrádi ország főbb demográfiai trendjeinek bemutatása volt. Az alapvető demográfiai tendenciák mellett az előadások témája volt a migráció kérdésköre, a családi formációk alakulása, valamint a családtámogatási rendszerek jellemzői is. A konferencia jó lehetőséget adott arra, hogy a résztvevők összehasonlíthassák a négy visegrádi ország helyzetét. A program szervezésében szakmai félként részt vett a KSH Népeségtudományi Intézete is.

A konferenciát Kiss Szemán Róbert, a prágai Magyar Intézet igazgatója nyitotta meg, üdvözölve a hallgatókat és előadókat, valamint megköszönve a szervezők munkáját. A konferencia első szekciójában a prágai Charles University képviselőjében Jiřina Kocourková vezetésével négy előadásra került sor, amikben a négy ország kutatói bemutatták az országokra jellemző alapvető demográfiai trendeket a rendszerváltást követő 25 évre helyezve a hangsúlyt. Az első előadást Őri Péter, a Népeségtudományi Kutatóintézet kutatója tartotta, aki a magyar népesedési trendeket mutatta be a huszadik század második felére és az elmúlt tizenöt évre fókuszálva. Előadásában részletesen beszélt a Magyarországon jellemző népességszám-csökkenésről, az alacsony termékenység és magas halandóság problémájáról, a családi formák változásáról, majd több ábrával szemléltetve bemutatta a népesség-előreszámítás legújabb eredményeit. Szlovákiát képviselve a Comenius University-ről Branislav Bleha beszélt a szlovák tendenciákról. Az előadás alapját a 2014-ben megjelent Szlovákia demográfiai atlasza adta, ennek ábráit, térképeit felhasználva ismerhettük meg a termékenységre, családformálódásra, migrációra és a népesség korstruktúrájára vonatkozó szlovák trendeket, valamint több esetben sor került Európai Unió összehasonlításra is. A harmadik előadó Krzysztof Tymicki volt Lengyelországból. A Warsaw School of Economics demográfusa az európai népesedési trendekből kiindulva beszélt a lengyel folyamatokról, kiemelt figyelmet fordítva a korstruktúra változására és a házasságon kívüli születések kérdésére. A szekciót Tomáš Kučera és Boris Burcin, a prágai Charles University kutatóinak előadása zárta, akik a Csehországra jellemző demográfiai tendenciákról és az előrejelzések szerinti várható változásokról számoltak be. A szekció előadásai mind ugyanazokat a témaköröket járták végig az egyes országokban, így egyrészt kitűnő felvezetői voltak a konferenciának, másrészt lehetőséget adtak arra is, hogy a kutatók és a hallgatóság lássa, hogyan alakult a hasonló történelmi háttérrel rendelkező országok demográfiai helyzete az elmúlt huszonöt évben, milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a visegrádi országokban.

A nap második felében a migráció kérdésköre került előtérbe. Az első szekció előadásai ezzel a kérdéssel érintőlegesen foglalkoztak, így a délután folyamán öt előadáson keresztül jobban megismerhettük a migrációs folyamatokat a résztvevő országokban, elsősorban a bevándorlásra koncentrálva. A szekciót Makay Zsuzsanna, a Népeségtudományi Kutatóintézet kutatója vezette. Első előadóként a prágai Charles University kutatója, Eva Janská beszélt Dušan Drbohlavval közös munkájukról, melynek témája a migrációs trendek megismerése a Közép-Kelet-Európai országokban. Az előadás során kiemelt figyelmet kaptak a visegrádi országok. A történelmi hagyományok mellett bemutatásra kerültek a legújabb trendek is, így a kivándorlásra vonatkozó becslések, a bevándorlók

jellemzői, illetve a vándorlást meghatározó tényezők is. Az előadás második felének témája a migrációs politika fejlődése, és a migrációs folyamatok hatásai voltak. A szekciói előadói közül Magyarországot képviselve Gödri Irén és Lengyelországból Paweł Kaczmarczyk beszélt az országukban jellemző migrációs trendekről. Gödri Irén előadásában kitért arra, hogy a magyar bevándorlók jelentős hányada napjainkban is a szomszédos országokból érkezik, foglalkozott a magyar állampolgárságú bevándorlók kérdésével, a bevándorlók jellemzőivel, valamint beszélt arról is, hol helyezkedik el Magyarország az Európai Unió más államaihoz képest a bevándorlási mutatók tekintetében. Paweł Kaczmarczyk a lengyel ki- és bevándorlást az aspirációk és képességek oldaláról közelítette meg, a vándorlást kiváltó, és azokat elősegítő és támogató elemeket sorra véve mutatta be a múltbeli, a jelenlegi, és a várható lengyel migrációs trendeket, illetve azt, hogyan válnak a Közép-Kelet-Európai államok befogadó államokká. A három, alapvető tendenciákat bemutató előadás mellett a szekcióban szerepelt két részkérdéssel foglalkozó prezentáció is: Klára Fiedlerová, Marek Čaněk és Luděk Sýkora a cseh városokban élő bevándorlók integrációját mutatta be a bevándorlók és a többségi társadalom viszonya alapján. Kutatásukban Pardubice városával foglalkoztak, beszéltek a bevándorlók élet-, munka- és lakókörülményeiről, a többségi társadalommal való viszonyukról, az integrációt hátráltató tényezőkről. A szekció ötödik előadója, Slavomír Ondoš, a pozsonyi Comenius University kutatója Lukáš Belušák-kal közös munkáját mutatta be, melynek során többváltozós modelleken keresztül láthattuk, milyen hatása van a klímaváltozásnak a népességeloszlásra mind globálisan, mind a visegrádi országokban.

Az első nap zárásaként egy kerekasztal-beszélgetésre került sor, amin minden országból egy-egy kutató vett részt: Magyarországról Őri Péter, Csehországból Jiřina Kocourková, Szlovákiából Branislav Bleha, Lengyelországból pedig Krzysztof Tymicki. A beszélgetést a cseh televíziótól érkező Jiři Podzimek vezette. A program alatt a résztvevőkön kívül a hallgatóságnak is volt lehetősége kérdezni, bekapcsolódni a beszélgetésbe. A másfél óra során olyan témákat is érintettek a résztvevők, mint a napjainkban zajló migrációs folyamatok okozta kihívások, a politika és tudomány viszonya, és a demográfus közösség döntéshozatalra vagy közvéleményre gyakorolt hatása.

A konferencia második napjának programja alapvetően a családokra fókuszált, a családokat érintő demográfiai, és szociálpolitikai változásokkal foglalkozott. Az első, Anna Šťastná által vezetett szekcióban a termékenységről és a családi formációkról volt szó. Zuzanna Brzozowska, a Bécsi Demográfiai Intézetből érkező, de Lengyelországot képviselve a házasságon kívüli születések növekvő arányáról és a lehetséges okokról beszélt Lengyelország, Csehország és Szlovákia vonatkozásában. Jiřina Kocourková Anna Šťastná-val közös munkájukat mutatta be, amely a Generations and Gender Survey első és második hullámán alapult. Az elemzés során azt vizsgálták, hogy Franciaországhoz képest milyen tényezők játszanak szerepet Csehországban a termékenység csökkenésében. A szekció harmadik előadója Rohr Adél volt, aki a házassági szokások változását, az élettársi kapcsolatok terjedésének folyamatát mutatta be Magyarország vonatkozásában, majd a párkapcsolati formákkal kapcsolatos attitűdök változásáról beszélt. A szekció utolsó előadójaként Branislav Šprocha Szlovákiát képviselve a kohorsz termékenységgel foglalkozott, a gyermekvállalás egyre későbbre tolódásával, és ennek következményeivel, mint a legfiatalabb kohorszok várhatóan alacsony befejezett termékenysége és az egygyermekes, illetve gyermektelen családok növekvő aránya.

A konferencia záró szekciójában a visegrádi országok családpolitikájával ismerkedhettek meg részletesebben a résztvevők. A Tomáš Kučera vezette szekcióban elsőként a pozsonyi INFOSTAT kutatója, Boris Vaňo beszélt a kisgyermekes családok támogatásáról, bemutatva a különböző anyagi támogatásokat, a munka és családi élet összeegyeztetését elősegítő lépéseket, a családoknak szóló

lakhatási támogatásokat, illetve azok hiányát. Ezt követően Ewelina Słotwińska-Roślanowska foglalkozott azzal, hogyan változott 2010 óta a lengyel családtámogatási rendszer, milyen lépések történtek a szülői szerepek és munkavégzés könnyebb összeegyeztethetőségének érdekében. Csehországot képviselve Anna Šťastná és Věra Kuchařová mutatta be a cseh gyermekgondozási rendszert, a gyermekek intézményi elhelyezésének lehetőségeit, de kiemelve, hogy ugyan a cseh anyák a kisgyermekes esetében az otthoni gondozást találják a legideálisabbnak, de fokozódik az érdeklődés az intézményi elhelyezés iránt is. A konferencia utolsó előadója Makay Zsuzsanna volt, aki a magyar családpolitikát, a legújabb reformokat mutatta be, és előadásában kitért arra is, hogy mik azok a tényezők, amik befolyásolják a magyar kisgyermekes anyák visszatérését a munkaerőpiacra.